

Jan Rajman

Próba klasyfikacji funkcjonalnej pozarolniczych ośrodków pracy w województwie krakowskim

W artykule niniejszym przedstawiono pierwsze wyniki badań nad strukturą funkcjonalną osiedli miejskich województwa krakowskiego. Zagadnienie klasyfikacji funkcjonalnej pozarolniczych ośrodków pracy w woj. krakowskim opracowano w ramach pracy zespołowej, wykonanej przez pracowników Katedry Geografii Ekonomicznej WSP pod kierunkiem prof. dr Marii Dobrowolskiej, dla Rady Naukowo-Ekonomicznej przy WKPG w Krakowie.

Analiza głównych ośrodków pracy pozarolniczej województwa krakowskiego wg ilości zatrudnionych i odsetka zatrudnionych w poszczególnych działach gospodarki narodowej stanowi punkt wyjścia dla opracowania zagadnienia dojazdów do pracy. Klasyfikacja tych ośrodków i ich rozmieszczenie przestrzenne ułatwi rozpoznanie czynników kształtujących strukturę zatrudnienia oraz zapotrzebowanie na pozamiejscową siłę roboczą w poszczególnych ośrodkach produkcji pozarolnej.

Podstawę źródłową niniejszej klasyfikacji stanowią zestawienia i wskaźniki statystyczne opracowane na podstawie materiałów WKPG w Krakowie, w których uwzględniono ilość zatrudnionych w poszczególnych ośrodkach (tj. ogół zatrudnionych w nich mieszkańców danego ośrodka z włączeniem ludności dojeżdżającej do pracy)¹. W klasyfikacji uwzględniono również odsetki zatrudnienia w poszczególnych działach gospodarki narodowej.

Klasyfikacja funkcjonalna miast przeprowadzona przez L. Kosińskiego pomija ludność dojeżdżającą do danego ośrodka biorąc za podstawę li tylko zatrudnienie mieszkających w ośrodku (na miejscu i poza miejscem zamieszkania). Funkcje jakie pełni dane miasto zależą zaś w wysokim stopniu od ilości miejsc pracy i stanu zatrudnienia. W klasyfikacji niniejszej obejmują ogół zatrudnionych w ośrodku, nie ograniczając się tylko do grupy miastotwórczej, która była podstawą podziału w pracach J. Kostrowickiego, L. Kosińskiego i in. Uważa się bowiem, że przy analizie struktury zatrudnienia małych ośrodków

¹ Wg bilansu siły roboczej za rok 1958: *Zatrudnienie wg działów gospodarki narodowej, załącznik M-3*.

miejskich nie można pominąć zatrudnienia w rolnictwie, które przekracza nieraz 40% ogółu zatrudnionych (por. ośrodki powiatowe: Proszowice, Dąbrowa Tarnowska, Myślenice).

Ośrodki zatrudnienia podzielono na trzy zasadnicze grupy:

1) ośrodki powiatowe, 2) miasta nie będące siedzibą powiatu, 3) osiedla.

Rozpatrzenie rzędu wielkości omawianych miejsc pracy dowodzi, że typowe dla województwa krakowskiego są ośrodki zatrudniające do 30 tysięcy osób. Stanowią one 97% wszystkich omawianych miejsc pracy. Uwzględniając klasyfikację osiedli miejskich całej Polski zaliczono je do grupy ośrodków małych.

W grupie ośrodków średnich, zatrudniających 30—100 tys. osób znalazło się tylko jedno miasto — Tarnów, które zatrudnia około 40 tys. osób.

Do grupy miast dużych, zatrudniających ponad 100 tysięcy osób należy tylko ośrodek wojewódzki Kraków, w którego zakładach pracuje blisko 230 tysięcy osób.

Ośrodki małe ze względu na ich wielką ilość podzielono na kilka grup wielkościowych, a mianowicie:

- a) ośrodki zatrudniające 20—30 tys. pracowników
- b) „ „ 10—20 „ „
- c) „ „ 5—10 „ „
- d) „ „ do 5 „ „

Wyniki powyższej analizy przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela wielkości ośrodków miejskich²

Ośrodek	Liczba zatrudnionych w zakładach pracy położonych na terenie miasta	
	ogółem	w tym kobiet
1. Kraków	229 230	87 800
2. Tarnów	40 360	12 730
3. Jaworzno	26 440	7 050
4. Oświęcim	19 930	4 700
5. Nowy Sącz	17 930	5 580
6. Zakopane	11 450	5 570
7. Nowy Targ	11 210	5 040
8. Żywiec	10 900	4 030
9. Chrzanów	10 000	3 580
10. Olkusz	5 630	2 200
11. Wadowice	5 630	2 200
12. Bochnia	5 270	2 160
13. Myślenice	4 520	2 060
14. Sucha	4 270	1 580
15. Brzesko	3 830	1 580
16. Miechów	3 100	1 420
17. Dąbrowa Tarnowska	2 870	1 500
18. Proszowice	2 630	1 270
19. Limanowa	2 560	930

² Tabelę zestawiono na podstawie opracowanej przez Powiatowe Komisje Planowania Gospodarczego struktury zatrudnienia w miastach i osiedlach (materiały uzyskane w Dziale Badań Demograficznych WKPG w Krakowie).

Ośrodki	Liczba zatrudnionych w zakładach pracy położonych na terenie miasta	
	ogółem	w tym kobiet

Ośrodki miejskie niepowiatowe

1. Andrychów	9 640	4 820
2. Skawina	6 890	1 730
3. Trzebinia	6 700	2 830
4. Rabka	4 460	1 960
5. Kęty	4 270	1 900
6. Wieliczka	4 190	1 730
7. Krynica	4 100	2 040
8. Wolbrom	3 330	1 220
9. Kalwaria	2 880	710
10. Mszana Dolna	2 730	1 370
11. Piwniczna	2 600	1 070
12. Sławków	2 380	1 040
13. Maków Podhalański	2 360	1 360
14. Niepołomice	2 130	1 290
15. Krzeszowice	2 060	790
16. Stary Sącz	1 930	1 010
17. Jordanów	1 860	970
18. Muszyna	1 800	930
19. Tuchów	1 580	850
20. Dobczyce	1 570	830
21. Wilamowice	1 270	800
22. Grybów	1 240	540
23. Żabno	1 190	490
24. Zator	1 120	450
25. Słomniki	930	370

Osiedla

1. Brzeszcze	7 880	1 550
2. Chełmek	6 360	3 750
3. Siersza	5 790	1 060
4. Libiąż Mały	4 210	1 800
5. Bolesław	3 510	1 170
6. Wodna	3 060	960
7. Węgierska Górka	2 700	670
8. Jeleń	2 680	1 180
9. Bukowno	2 580	670
10. Szczawnica	2 340	1 130
11. Krościenko	1 700	910

Analiza ośrodków pracy ze względu na rolę poszczególnych działów gospodarki narodowej.

Rozpatrując strukturę zatrudnienia omawianych ośrodków pracy województwa krakowskiego wypada zauważyć, jakie kryteria przyjąć za podstawę klasyfikacji.

Jedną z pierwszych prac dotyczących systematyki miast polskich jest praca K. Wejcherta, opublikowana w *Studium Planu Krajowego*³. Autor przyjmuje za podstawę podziału odsetek zatrudnienia w poszczególnych działach gospodarki narodowej, obliczając osobno dla miast małych, średnich i dużych wskaźniki wyższe od przeciętnych. Późniejsze prace Kostrowickiego, Kosińskiego i in. biorą za podstawę podziału strukturę zatrudnienia grupy miastotwórczej, nie uwzględniając w klasyfikacji funkcjonalnej zatrudnienia tzw. grupy uzupełniającej⁴. Ośrodki, w których ponad 50% zatrudnionych w grupie miastotwórczej pracuje w jednym dziale gospodarki narodowej, zalicza Kostrowicki do ośrodków wyspecjalizowanych. Na tej podstawie zalicza do miast przemysłowych ośrodki, w których ponad 50% zatrudnionych w grupie miastotwórczej pracuje w przemyśle. Ośrodki, zatrudniające 35—50% ludności grupy miastotwórczej w przemyśle zalicza do miast silnie uprzemysłowionych, ośrodki, w których w przemyśle pracuje 20—35% ludności grupy miastotwórczej zalicza do miast uprzemysłowionych.

B. Wełpa, rozpatrując ostatnio stan i rozmieszczenie zatrudnionych w przemyśle i rzemiośle na terenie całej Polski, przyjmuje jako punkt wyjścia w swej klasyfikacji odsetek zatrudnionych w przemyśle i rzemiośle w stosunku już to do 1000 mieszkańców powiatu, już to do jednego kilometra kwadratowego⁵.

Klasyfikacja funkcjonalna miast i osiedli winna uwzględnić specyficzne warunki opracowywanego terenu. Rozpatrując strukturę zatrudnienia ośrodków pracy województwa krakowskiego nie można pominąć zatrudnienia w rolnictwie, które stanowi specyficzną cechę szeregu miasteczek, nawet powiatowych. W związku z tym uwzględniono w poniższej systematyce udział zatrudnienia we wszystkich działach gospodarki narodowej, obliczony w stosunku do ogółu zatrudnionych w danym ośrodku.

Analiza struktury zatrudnienia ośrodków pracy województwa krakowskiego oparta na badaniach monograficznych⁶ wskazuje, że jest ona nader różnicowana. Niewielka tylko grupa miast posiada wybitny udział zatrudnienia w przemyśle, przeważają natomiast ośrodki o złożonej bardzo strukturze, w których obok dużego odsetka zatrudnionych w przemyśle występuje znaczny udział zatrudnionych w innych działach gospodarki narodowej. Charakterystyczny jest przy tym, jak już wspomniano, znaczny udział zatrudnionych w rolnictwie. Np. w Chełmku w rolnictwie pracuje 25,5% całej zawodowo czynnej ludności, w Libiążu Małym — 18,9%, w Brzeszczach — 20% ogółu zawodowo czynnych mieszkańców⁷.

Opierając się na powyższych badaniach przyjęto następujące wskaźniki klasyfikacji ośrodków wg struktury zatrudnienia:

I. Jako ośrodki o wyspecjalizowanej strukturze uważa się te miejscowości, w których ponad 30% ogółu zatrudnionych pracuje w danym dziale gospodarki narodowej. Na tej podstawie zaliczono do grupy wyspecjalizowanych

³ K. Wejchert, *Studium planu krajowego*, I, Warszawa 1947, tabl. 17. *Osiedla miejskie — struktura zawodowa — typy miast*.

⁴ J. Kostrowicki, *O funkcjach miastotwórczych i typach funkcjonalnych miast*, „Przeł. Geogr.” 1952, z. 1—2, s. 7.

L. Kosiński, *Struktura funkcjonalna miast polskich*, tamże 1958, z. 4.

⁵ B. Wełpa, *Stan i rozmieszczenie zatrudnionych w przemyśle i rzemiośle w Polsce*, tamże 1959, z. 1, s. 93-118.

⁶ Por. *Monografie miast osiedli i wsi*, opracowane w Katedrze Geografii Ekonomicznej WSP w Krakowie, rkps.

⁷ Op. cit.

Tabela udziału zatrudnienia we wszystkich działach gospodarki narodowej

Miejscowość	Liczba zatrudn. w działach gosp. narod. na terenie miasta		Odsetki zatrudnionych w poszczególnych działach gospodarki narodowej							
	ogółem	kobiet	Rolnictwo	Przemysł	Budownictwo	Transport i łączność	Obrót tow.	Urz. kult. i soc.	Adm. i fin.	Inne
Kraków	229230	87800	7,0	38,6	16,8	8,5	8,7	11,0	2,3	3,4
Tarnów	40360	12730	14,6	54,5	6,2	8,2	6,8	5,9	1,5	3,8
Jaworzno	26440	7050	8,3	70,0	6,5	6,0	4,3	3,0	0,7	1,9
Oświęcim	19930	4700	6,5	48,2	19,6	12,7	5,2	4,1	1,4	2,3
Nowy Sącz	17930	5580	13,1	37,8	8,1	16,7	9,5	8,1	3,5	3,2
Zakopane	11450	5570	18,3	20,9	6,3	9,2	12,8	25,4	1,9	5,1
Nowy Targ	11210	5040	21,8	43,2	7,2	7,7	8,4	6,4	3,5	1,8
Żywiec	10900	4030	18,2	51,9	3,9	5,4	10,5	5,8	3,3	1,0
Chrzanów	10000	3580	11,9	48,9	9,6	3,9	11,7	6,7	4,0	3,3
Olkusz	5710	2780	13,2	48,1	5,0	4,8	13,6	8,5	5,1	1,7
Wadowice	5630	2200	11,8	33,2	10,6	10,9	15,1	7,8	6,2	4,3
Bochnia	5270	2160	20,7	26,6	12,0	8,2	13,1	9,8	5,7	3,9
Myślenice	4520	2060	40,2	19,6	11,8	3,7	10,7	5,8	5,8	2,4
Sucha	4270	1580	35,6	15,7	1,4	28,9	8,7	3,4	5,3	1,0
Brzesko	3830	1580	24,4	31,9	4,1	7,9	13,5	7,8	7,9	2,5
Miechów	3100	1420	30,7	14,5	—	11,2	18,6	12,1	10,8	2,1
Dąbrowa Tarnowska	2870	1500	50,5	8,8	1,6	7,1	13,3	6,9	10,3	1,5
Proszowice	2630	1270	52,4	12,0	2,2	3,8	17,2	3,6	9,1	1,7
Limanowa	2560	930	20,4	20,8	4,3	10,8	15,8	11,2	13,3	3,4
Ośrodki niepowiatowe										
Andrychów	9640	4810	7,9	77,2	3,9	0,8	5,0	3,7	0,4	1,1
Skawina	6890	1730	4,7	52,2	30,4	3,3	4,1	3,7	0,3	1,3
Trzebinia	6700	2830	9,5	61,9	6,2	13,2	6,3	2,5	—	0,4
Rabka	4460	1960	29,0	7,4	2,4	4,0	6,6	48,2	0,6	1,8
Kęty	4270	1900	27,1	49,7	6,4	5,5	5,6	3,8	1,2	0,7
Wieliczka	4190	1730	30,1	50,9	1,4	2,1	6,2	5,8	0,9	2,6
Krynica	4100	2010	14,2	12,7	3,7	4,7	12,3	45,2	1,2	6,0
Wolbrom	3330	1220	13,5	66,5	2,2	3,8	7,9	3,2	2,2	0,7
Kalwaria	2880	710	18,4	52,5	2,6	3,9	11,8	7,1	2,0	1,7
Mszana Dolna	2730	1370	63,3	23,7	1,2	4,0	3,8	2,7	0,7	0,6
Piwniczna	2600	1070	71,0	9,2	11,1	1,3	2,8	2,4	0,9	1,3
Słomniki	2380	1040	33,8	51,3	2,1	5,2	4,3	2,5	0,8	—
Maków Podhalański	2360	1360	54,5	22,3	0,2	2,0	7,4	12,5	0,7	0,4
Niepołomice	2130	1290	69,3	20,8	0,8	1,2	3,8	2,8	0,9	0,4
Krzeszowice	2060	790	20,1	42,8	11,0	8,8	3,8	10,8	1,2	1,5
Stary Sącz	1930	1010	58,9	18,8	2,5	2,7	7,1	6,6	1,0	2,4
Jordanów	1860	970	60,0	23,4	3,3	2,7	5,6	3,0	1,7	0,3
Muszyna	1800	930	64,6	10,6	1,6	7,9	7,8	4,1	1,9	1,5
Tuchów	1580	850	67,0	8,9	—	7,5	7,2	7,3	1,3	0,8

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Dobczyce	1570	830	64,3	24,8	1,4	0,8	4,0	2,9	1,2	0,6
Wilamowice	1270	800	54,0	35,9	0,6	0,6	5,0	2,1	0,6	1,2
Grybów	1240	540	43,6	9,4	14,0	5,5	10,8	11,0	1,2	4,5
Żabno	1190	490	68,3	12,2	1,9	4,3	7,5	2,9	2,1	0,8
Zator	1120	450	34,0	34,0	3,8	11,5	9,4	3,8	0,9	2,6
Słomniki	930	370	36,3	23,9	—	14,0	17,6	4,6	3,6	—
Osiedla										
Brzeszcze	7880	1550	9,8	78,6	3,9	1,6	3,1	2,4	0,1	0,5
Chełmek	6360	3750	7,0	88,7	1,6	0,5	0,9	1,1	0,2	—
Siersza	5790	1060	8,3	85,6	2,6	0,9	1,5	1,0	0,1	—
Libiąż Mały	4210	1790	41,6	50,9	1,3	0,9	3,2	1,9	0,2	—
Bolesław	3510	1170	24,0	67,4	3,2	0,3	2,8	1,8	0,3	0,2
Wodna	3060	960	18,0	40,6	38,7	—	1,5	0,9	0,3	—
Węgierska Górka	2700	670	31,9	60,0	0,3	3,0	3,7	1,1	—	—
Jeleń	2680	1160	40,5	54,9	0,9	0,5	1,4	1,4	0,4	—
Bukowno	2580	670	13,8	79,9	—	2,3	1,2	2,3	0,5	—
Szczawnica	2340	1130	65,0	7,3	3,9	3,5	3,5	13,0	0,8	3,0
Krościenko	1700	910	72,2	14,6	0,2	1,2	4,8	5,5	1,3	0,2

*) Układ socjalistyczny i drobnotowarowy (łącznie z indywidualnymi gospodarstwami

ośrodków przemysłowych miejscowości, w których ponad 30% ogółu zatrudnionych pracuje w zakładach przemysłowych, jeżeli równocześnie zatrudnienie w rolnictwie nie przekracza 15% ogółu zatrudnienia.

II. Ośrodki o złożonej strukturze zatrudnienia podzielono na:

1. Silnie uprzemysłowione — ponad 25% zatrudnionych w przemyśle (odsetek zatrudnionych w rolnictwie jw.)
2. Uprzemysłowione — 15 do 25% zatrudnionych w zakładach przemysłowych (zatrudnienie w rolnictwie jw.)
3. Słabo uprzemysłowione — poniżej 15% zatrudnionych w przemyśle.

W oparciu o powyższe kryteria ugrupowano ośrodki pracy województwa krakowskiego w następujące kategorie:

Miasta powiatowe

Ośrodki niepowiatowe

Osiedla

I. Miasta i osiedla przemysłowe wyspecjalizowane

A	—	—	—
B	Tarnów	—	—
C	a) Jaworzno	—	—
	b) Chrzanów	—	—
	c) Olkusz	Andrychów	Brzeszcze
	d) —	Skawina	Chełmek
		Trzebinia	Siersza
		Wolbrom	Bukowno

II. Miasta i osiedla o złożonej strukturze zatrudnienia (silnie uprzemysłowione)

A	Kraków	—	—
B	—	—	—
C b)	Oświęcim	—	—
	Nowy Sącz		
	Nowy Targ		
	Zywiec		
c)	Wadowice	—	—
	Bochnia		
d)	Brzesko	Kęty	Libiąż Mały
		Wieliczka	Bolesław
		Kalwaria	Wodna
		Sławków	Węg. Górka
		Krzeszowice	Jeleń
		Wilamowice	
		Zator	

III. Miasta i osiedla o złożonej strukturze zatrudnienia (uprzemysłowione)

A	—	—	—
B	—	—	—
C b)	Zakopane	—	—
d)	Mysłenice	Mszana Dolna	—
	Sucha	Maków Podh.	
	Limanowa	Niepołomice	
		Stary Sącz	
		Jordanów	

IV. Miasta i osiedla rolnicze

A	—	—	—
B	—	—	—
C d)	Miechów	Piwniczna	Szczawnica
	Dąbrowa Tarn.	Muszyna	Krościenko
	Proszowice	Tuchów	
		Grybów	
		Zabno	

V. Miasta o innej wyspecjalizowanej strukturze zatrudnienia (ośrodki wypoczynkowe)

A	—	—	—
B	—	—	—
C d)	—	Krynica	—
		Rabka	

Przegląd powyższych ośrodków oraz ich wskaźniki zatrudnienia wykazują, że udział zatrudnienia w przemyśle waha się w miastach i ośrodkach przemysłowych wyspecjalizowanych w granicach 40—65% ogółu zatrudnionych, dochodząc w Andrychowie i Brzeszczach do 75%.

Do miast i ośrodków *przemysłowych wyspecjalizowanych* należą przede wszystkim ośrodki Chrzanowsko-Jaworznickiego Zagłębia Węglowego, bez względu na ich funkcje administracyjne: miasta powiatowe Jaworzno, Chrzanów i Olkusz, ośrodki nie będące siedzibą władz powiatowych — Trzebinia

(dodatkowa funkcja komunikacyjna) oraz osiedla Chelmek, Siersza, Brzeszcze i Bukowno. W grupie tej znajdują się również cztery miasta leżące poza Zagłębiem Chrzanowsko-Jaworznickim, a mianowicie: Tarnów, Andrychów, Skawina i Wolbrom. Łącznie więc grupa ośrodków wyspecjalizowanych przemysłowych obejmuje 8 miast i 4 osiedla.

Do drugiej grupy ośrodków silnie uprzemysłowionych należy jedno miasto wojewódzkie, siedem miast powiatowych, siedem ośrodków niepowiatowych i cztery osiedla różnej wielkości i różnych funkcji dodatkowych.

Trzecia grupa ośrodków uprzemysłowionych obejmuje cztery małe miasta powiatowe o złożonych funkcjach, jak Sucha (funkcje komunikacyjne) Zakopane (funkcje usługowe i kulturalno-socjalne) oraz szereg miast niepowiatowych, które oprócz przemysłu mają jeszcze inne złożone funkcje — Krzeszowice (duży udział budownictwa), Dobczyce i Słomniki (stosunkowo wysoki udział zatrudnionych w komunikacji).

W grupie osiedli wydzielono 4 osiedla o złożonej strukturze zatrudnienia: Jeleń, Libiąż Mały, Węgierską Górkę i Wodną. Stwierdzono, że osiedla te nie mają jeszcze wykształconych funkcji dodatkowych, obok dominującego zatrudnienia w przemyśle występuje w nich jeszcze wysokie stosunkowo zatrudnienie w rolnictwie. Nie dotyczy to osiedla Wodna, gdzie występuje prawie jednakowy udział zatrudnionych w zakładach przemysłowych i budownictwie.

W grupie ośrodków miejskich słabo uprzemysłowionych wydzielono miasta i osiedla o dominującym zatrudnieniu w rolnictwie. Znalazły się tu trzy ośrodki powiatowe, pięć miast niepowiatowych i dwa osiedla (Szczawnica i Krościenko). W Szczawnicy na drugi plan wysuwa się zatrudnienie w urządzeniach kulturalnych i socjalnych (funkcja wypoczynkowo-uzdrowiskowa).

Ostatnia grupa obejmuje dwa miasta: Krynicy i Rabkę, w których zatrudnienie w dziale urządzeń kulturalno-socjalnych wysuwa się na plan pierwszy.

Analizując wskaźniki zatrudnienia w innych, pozarolnych działach gospodarki narodowej spostrzegamy, pewne daleko posunięte rozbieżności. Zupełnie bez wpływu na strukturę zatrudnienia ośrodków miejskich i jej przemiany wydaje się zatrudnienie w takich działach gospodarki narodowej, jak: gospodarka komunalna, organizacje polityczne i społeczne oraz usługi nieprodukcyjne. Inaczej natomiast przedstawia się zatrudnienie w takich działach gospodarki, jak budownictwo, transport i łączność, obrót towarowy i żywienie zbiorowe, urządzenia kulturalno-socjalne, a nawet administracja. Zatrudnienie w tych działach w niektórych ośrodkach odbiega wielokrotnie od średniej dla całej grupy, toteż postanowiono wydzielić te ośrodki, w których wskaźniki zatrudnienia w innych pozarolniczych działach gospodarki narodowej odbiegają znacznie od przeciętnej dla grupy miast. W porozumieniu z Działem Badań Demograficznych WKPG w Krakowie postanowiono przyjmując za podstawę wydzielenia wskaźnik w granicach 10% zatrudnionych w danym dziale gospodarki narodowej⁸. W ten sposób do funkcji głównych, kształtujących i decydujących o charakterze danego ośrodka, dochodzą funkcje

⁸ Odsetek obliczono w stosunku do ogólnej liczby zatrudnionych w ośrodku. Wskaźnik 10% przyjęto po przeanalizowaniu reprezentatywnego ośrodka, w którym funkcje dodatkowe są dobrze wykształcone. Przykładem takiego ośrodka jest m. Wadowice. W ośrodku tym zatrudnienie w takich działach gospodarki, jak budownictwo, transport, obrót towarowy i urządzenia kult.-socj. kształtuje się w granicach 10% ogółu zatrudnionych.

dotatkowe, uzupełniające. Wyniki tej klasyfikacji przedstawiono w poniższej tabeli:

Miasta uprzemysłowione o jednej funkcji dodatkowej:

Skawina (budownictwo)
Trzebinia (komunikacja)
Nowy Sącz (komunikacja)
Żywiec (obróć towarowy)
Chrzanów (obróć towarowy)
Olkusz (obróć towarowy)
Brzesko (obróć towarowy)
Kalwaria (obróć towarowy)
Zator (komunikacja)

Miasta uprzemysłowione o dwu funkcjach dodatkowych:

Kraków (budownictwo, urządzenia kulturalno-socjalne)
Oświęcim (budownictwo, komunikacja)
Zakopane (budownictwo, urządzenia kulturalno-socjalne)
Bochnia (budownictwo, obróć towarowy)
Krzyszowice (budownictwo, urządzenia kulturalno-socjalne)
Słomniki (komunikacja, obróć towarowy)

Miasta o kilku dobrze wykształconych funkcjach:

Wadowice (przemysł, budownictwo, komunikacja, obróć towarowy)
Miechów (obróć tow., przemysł, urząd. kult.-socj., komunikacja, administr.)
Limanowa (przemysł, obróć tow., administr., urząd. kult.-socj., komunik.)
Grybów (budownictwo, urząd. kult.-socj., obróć towarowy)

Pozostałe ośrodki miejskie województwa krakowskiego przedstawiają typ miast o słabo rozwiniętych funkcjach dodatkowych. Obserwujemy to przede wszystkim w małych miasteczkach podkarpackich, położonych raczej z dala od większych ośrodków przemysłowych. Zatrudnienie w innych pozarolniczych działach gospodarki narodowej kształtuje się w nich na poziomie słabo rozwiniętych ośrodków lokalnych.

W województwie krakowskim występują więc, jak już zaznaczono, osiedla miejskie o bardzo zróżnicowanej strukturze zatrudnienia. Obok miast wyspecjalizowanych (por. miasta oraz osiedla przemysłowe) występuje spora grupa miast o bardzo złożonej strukturze zatrudnienia, typowej dla małych ośrodków, spełniających funkcje lokalne. Nawet takie znane ośrodki wypoczynkowo-kuracyjne, jak Krynica czy Rabka, wykazują dodatkowo duże zatrudnienie w rolnictwie. Kilka osiedli miejskich charakteryzuje się słabym rozwojem funkcji dodatkowych (Dobczyce, Jordanów, Krościenko, Niepołomice, Wilamowice), przy równoczesnym dużym udziale zatrudnionych w jednym dziale gospodarki narodowej — przemyśle. Wskazuje to na pewien specyficzny kierunek rozwojowy tych osiedli, które w przyszłości mogą stać się miastami przemysłowymi o słabo rozwiniętych funkcjach dodatkowych. Na ogół miasta oraz większe osiedla (powyżej 5 tysięcy zatrudnionych) są bardziej wyspecjalizowane od ośrodków małych, nie mówiąc już o osiedlach, które się dopiero tworzą, jak np. Bukowno czy Jeleń.

W kilku miastach o złożonej strukturze zatrudnienia obserwuje się stosunkowo wysoki udział zatrudnionych w obrocie towarowym i żywnieniu zbio-

rowym (Słomniki, Krynica, Kalwaria i Grybów), co jednak nie zmienia w zasadniczy sposób struktury zatrudnienia tych ośrodków.

Analiza powyższa, biorąca za podstawę klasyfikacji jedynie strukturę zatrudnienia poszczególnych osiedli miejskich województwa krakowskiego, nie wyczerpuje oczywiście złożonego zagadnienia typologii funkcjonalnej miast i osiedli. Rozpatrując je jako ośrodki zapotrzebowania na pracę pozarolniczą pominięto na tym miejscu strukturę zatrudnienia ludności zamieszkałej w ośrodku, a pracującej poza swoim miejscem zamieszkania. Zagadnienie to zostało uwzględnione w opracowaniu J. Hermy, traktującym o problemie dojazdów do pracy w województwie krakowskim⁹.

С о д е р ж а н и е

К вопросу о функциональной классификации несельскохозяйственных центров

В статье представлены первые результаты исследования функциональной структуры городов и поселений Краковского воеводства. Функциональная классификация охватывает совокупность всех мест работы в данном центре и не ограничивается анализом только лишь группы поселений городского типа, которая являлась предметом исследований в работах Я. Костровицкого, А. Косинского и др. Опираясь на данные анализа структуры занятий населения, автор выделил следующие группы центров: 1) Центры со специализированной структурой занятий. 2) Центры со сложной структурой занятий, причём эти последние делятся на поселения с сильно развитой и слабо развитой промышленностью, в зависимости от количества населения, занятого в промышленности.

S u m m a r y

Functional Classification of Non-agricultural Labour-Centres in the Cracow Voivodeship

Primary results of investigations concerning the functional structure of Cracow-Voivodeship towns and industrial settlements are presented in this article. On the basis of an analysis of employment structure indices, distinction is made between specialized and complex structure centres, the latter being subdivided into three groups according to the degree of industrialization.

⁹ Por. artykuł J. Hermy w niniejszym zeszycie „Rocznika Naukowo-Dydaktycznego WSP, z. 10, Prace geograficzne”, Kraków, s. 129.